ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ GIUSEPPE TESAURO της 16ης Φεβρουαρίου 1995 *

1. Με την παρούσα αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως το Rechtbank van eerste aanleg te Gent (Βέλγιο) θέτει κατ' ουσία το ζήτημα αν από την κοινοτική ρύθμιση που αφορά την καταπολέμηση της κλασικής πανώλης των χοίρων μπορεί να συναχθεί η ύπαρξη δικαιώματος πλήρους και άμεσης αποζημιώσεως υπέρ των κυρίων των χοίρων που εσφάγησαν κατόπιν διαταγής των εθνικών κτηνιατρικών αρχών.

2. Για να γίνει αντιληπτό το ακριβές περιεχόμενο των ερωτημάτων που έχουν υποβληθεί στο Δικαστήριο, ενδείκνυται να υπενθυμισθούν, καθόσον ενδιαφέρουν εν προκειμένω, οι πράξεις που έχουν εκδοθεί από τα κοινοτικά όργανα και τα μέτρα εκτελέσεως που θέσπισε στη συνέχεια το Βασίλειο του Βελγίου.

3. Κατ' αρχάς πρόκειται για την οδηγία 80/217/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 22ας Ιανουαρίου 1980, περί θεσπίσεως κοινοτικών μέτρων για την καταπολέμησης της κλασικής πανώλης των χοίρων [1]. Η οδηγία αυτή επιβάλλει στα κράτη μέλη, προς τον σκοπό κυρίως της βελτιώσεως της υγειονομικής καταστάσεως του ζωικού κεφαλαίου και προς τον σκοπό της εξαλείψεως των εμποδίων στο κοινοτικό εμπόριο ζώντων ζώων και νωπών κρεάτων [2], την υποχρέωση να λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για την άμεση και αποτελεσματική καταπολέμηση της ασθένειας, αμέσως μόλις διαπιστωθεί, και για την αποφυγή της εξαπλώσεώς της.

Προς τούτο η οδηγία ορίζει ότι πρέπει να επιβληθεί η υποχρέωση άμεσης κοινοποιήσεως στις αρμόδιες εθνικές αρχές των περιπτώσεων στις οποίες υπάρχει η υπόνοια ή η βεβαιότητα ότι πρόκειται για πανώλη των χοίρων. Στις περιπτώσεις αυτές οι αρχές αυτές διεξάγουν χωρίς καμία καθυστέρηση τις αναγκαίες έρευνες για να επιβεβαιώσουν ή να αποκλείσουν την ύπαρξη της ασθένειας, θέτοντας συγχρόνως την ενδιαφερόμενη εκμετάλλευση υπό επίσημη επιβλεψη. Στο σημείο αυτό ενδείκνυται να παρατεθούν ιδιαίτερα οι εξής διατάξεις του άρθρου 5 της οδηγίας:

«Όταν η παρουσία της πανώλης των χοίρων διαπιστώνεται επίσημα, τα κράτη μέλη μερι-

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ιταλική.

1 — ΕΕ ειδ. έκδ. 03/027, σ. 247. Με τη μεταγενέστερη οδηγία 80/1101/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 11ης Νοεμβρίου 1980, περί της ημερομηνίας θέσεως σε ισχύ της οδηγίας 80/217/ΕΟΚ «περί θεσπίσεως κοινοτικών μέτρων καταπολεμήσεως της κλασικής πανώλης των χοίρων» (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/031, σ. 243), ως ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας για τη μεταφορά της ανωτέρω οδηγίας 80/217 στα εθνικά δίκαια ορίστηκε η 1η Ιουλίου 1981.

2 — Βλ. συναφώς την πρώτη και τη δεύτερη αιτιολογική σκέψη της εν λόγω οδηγίας.

μνούν ώστε η αρμόδια αρχή (...) να διατάσσει:

— όλοι οι χοίροι της εκμεταλλεύσεως να θανατώνονται αμέσως, υπό επίσημο έλεγχο και κατά τρόπο που να επιτρέπει την αποφυγή κάθε κινδύνου διασποράς του ιού της πανώλης των χοίρων τόσο κατά τη διάρκεια της μεταφοράς, όσο και κατά τη θανάτωση·

(...)».

4. Το 1980 πάντα, στις 11 Νοεμβρίου, εκδόθηκε η οδηγία 80/1095/ΕΟΚ του Συμβουλίου, η οποία καθορίζει τους όρους που αποβλέπουν να απαλλάξουν και να διατηρήσουν το έδαφος της Κοινότητας απαλλαγμένο από την κλασική πανώλη των χοίρων [3]. Η οδηγία αυτή τροποποιήθηκε στη συνέχεια με την οδηγία 87/487/ΕΟΚ, της 22ας Σεπτεμβρίου 1987 [4], με την οποία παρατάθηκε η διάρκεια εφαρμογής του ανωτέρω προγράμματος για την εξάλειψη της πανώλης, ενόψει της σοβαρής επιζωοτίας κλασικής πανώλης των χοίρων που είχε πλήξει τότε διάφορες περιφέρειες της Κοινότητας, λόγω της οποίας είχε καταστεί δυσχερής η ολοκλήρωση των προγραμμάτων εξαλείψεως της ασθένειας αυτής εντός των προθεσμιών που προβλέπονταν προηγουμένως.

Κατά το άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας, κάθε κράτος μέλος που δεν ήταν επίσημα απαλλαγμένο από την πανώλη έπρεπε να υποβάλει σε έγκριση της Επιτροπής ένα πρόγραμμα ταχείας εξαλείψεως της εν λόγω ασθένειας, το οποίο έπρεπε να ολοκληρωθεί εντός έξι κατ' ανώτατο όριο ετών [5]. Με το άρθρο 3α, το οποίο προστέθηκε το 1987, προβλέφθηκε επιπλέον η δυνατότητα υποβολής νέου προγράμματος από τα κράτη εκείνα που δεν είχαν ακόμη επιτύχει πλήρως τον ανωτέρω σκοπό, ώστε η συνολική διάρκεια του προγράμματος εξυγιάνσεως του εδάφους τους να ανέλθει σε δέκα έτη. Στα δε άρθρα 4 και 4α (το τελευταίο αυτό άρθρο προστέθηκε επίσης με την οδηγία 87/487/ΕΟΚ) διευκρινίζονται τα κριτήρια στα οποία πρέπει να ανταποκρίνονται τα εθνικά προγράμματα εξαλείψεως της ασθένειας.

5. Συγχρόνως με την οδηγία 80/1095/ΕΟΚ το Συμβούλιο εξέδωσε, στις 11 Νοεμβρίου 1980 πάντα, την απόφαση 80/1096/ΕΟΚ, περί καθιερώσεως χρηματοδοτικής δράσεως της Κοινότητας για την εξάλειψη της κλασικής πανώλης των χοίρων [6], η οποία συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε με την απόφαση 87/488/ΕΟΚ, της 22ας Σεπτεμβρίου 1987 [7], ο κύριος σκοπός της οποίας ήταν να προβλεφθεί συμπληρωματική προθεσμία για την ολοκλήρωση των προγραμμάτων, όπως είχε γίνει με την οδηγία 80/1095/ΕΟΚ.

Δυνάμει της αποφάσεως αυτής χορηγήθηκε στα κράτη μέλη ενίσχυση από το Ευρω-

3 — ΕΕ ειδ. έκδ. 03/031, σ. 226.

4 — ΕΕ L 280, σ. 24.

5 — Η οδηγία που εκδόθηκε το 1980 προέβλεπε αρχικά πενταετή προθεσμία, η οποία όμως στη συνέχεια παρατάθηκε, με την απόφαση 87/230/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 7ης Απριλίου 1987 (ΕΕ L 99, σ. 16), σε έξι έτη.

6 — ΕΕ ειδ. έκδ. 03/031, σ. 230.

7 — ΕΕ L 280, σ. 26.

παϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (στο εξής: ΕΓΤΠΕ) για τις δαπάνες στις οποίες θα υποβάλλονταν κατά την εφαρμογή των προγραμμάτων που προβλέπονταν από τις οδηγίες 80/217/ΕΟΚ και 80/1095/ΕΟΚ. Προς τούτο, το άρθρο 5, παράγραφοι 1 και 1α — η τελευταία αυτή παράγραφος προστέθηκε με τις τροποποιήσεις του 1987 —, ορίζει ότι τα κράτη μέλη κοινοποιούν στην Επιτροπή τα προγράμματα εξαλείψεως της κλασικής πανώλης των χοίρων, καθώς και τα συμπληρωματικά προγράμματα, τα οποία καταρτίζουν σύμφωνα με τα άρθρα 3 και 3α της οδηγίας 80/1095/ΕΟΚ. Στη συνέχεια εναπόκειται στην Επιτροπή να εξακριβώσει αν πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις για τη χρηματοδοτική συμμετοχή της Κοινότητας (άρθρο 5, παράγραφος 3). Συναφώς, το άρθρο 3, παράγραφος 2, διευκρινίζει τα εξής:

«Το Ταμείο, τμήμα προσανατολισμού, αποδίδει στα κράτη μέλη, στα πλαίσια του προγράμματος που αναφέρεται στο άρθρο 5:

α) 50 % κατ' ανώτατο όριο των εξόδων (...) αποζημιώσεως των κτηνοτρόφων για τη σφαγή και την καταστροφή των ζώων·

(...)»

Η παράγραφος 2α του ίδιου αυτού άρθρου, η οποία προστέθηκε με την επανειλημμένα προαναφερθείσα απόφαση 87/488/ΕΟΚ, ορίζει επίσης τα εξής:

«Η Κοινότητα επιστρέφει στα κράτη μέλη, στα πλαίσια της συμπληρωματικής δράσης (...):

α) το 50 %, κατ' ανώτατο όριο, των εξόδων αποζημίωσης των ιδιοκτητών για τη σφαγή και καταστροφή των χοίρων στις εστίες της ασθένειας που διαπιστώνονται στο έδαφος κράτους μέλους·

β) το 50 %, κατ' ανώτατο όριο, των εξόδων αποζημίωσης των ιδιοκτητών για τη σφαγή και καταστροφή των χοίρων στα πλαίσια των εκστρατειών για τη συστηματική προληπτική ορολογική διάγνωση με στόχο την εκτέλεση του νέου προγράμματος το οποίο αναφέρεται στο άρθρο 5, παράγραφος 1α·

(...)»

6. Κατ' εφαρμογή ακριβώς της ανωτέρω ρυθμίσεως η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 88/529/ΕΟΚ, της 7ης Οκτωβρίου 1988, περί εγκρίσεως του προγράμματος για την εξάλειψη της κλασικής πανώλης των χοίρων που υπέβαλε το Βασίλειο του Βελγίου [8], το οποίο είχε περιληφθεί μεταξύ των χωρών που είχαν επίσημα αναγνωρισθεί, με την απόφαση 81/400/ΕΟΚ, της 15ης Μαΐου 1981 [9], ότι δεν είχαν απαλλαγεί από την ασθένεια αυτή. Επειδή η εξυγίανση του βελγικού εδάφους δεν περατώθηκε με την εφαρμογή του πρώτου προγράμματος που είχε εγκρίνει η Επιτροπή, τον Δεκέμβριο 1987 το Βέλγιο κοινοποίησε στο κοινοτικό αυτό όργανο νέο συμπληρωματικό πρόγραμμα, το οποίο αποτελεί το αντικείμενο της ανωτέρω αποφάσεως. Το πρόγραμμα αυτό, αφού κρίθηκε σύμφωνο προς τις οδηγίες 80/217/ΕΟΚ και 80/1095/ΕΟΚ, έτυχε

8 — ΕΕ L 291, σ. 78.

9 — Πρόκειται για την απόφαση της Επιτροπής περί καθορισμού του καθεστώτος των κρατών μελών όσον αφορά την κλασική πανώλη χοίρων για την εξάλειψή της (ΕΕ L 152, σ. 37).

επίσης χρηματοδοτικής ενισχύσεως από την Κοινότητα. Το άρθρο 2 της αποφάσεως 88/529/ΕΟΚ προέβλεψε ειδικότερα την υποχρέωση του Βελγίου να θέσει σε ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 1988 «τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για την εφαρμογή του προγράμματος».

7. Συγχρόνως με τη θέσπιση των ανωτέρω ρυθμίσεων και των ειδικών προγραμμάτων καταπολεμήσεως της κλασικής πανώλης των χοίρων, το Συμβούλιο έλαβε επίσης μια σειρά ειδικών μέτρων καταπολεμήσεως μιας άλλης ασθένειας των χοίρων, δηλαδή της αφρικανικής πανώλης. Συναφώς πρέπει να υπομνησθεί ιδιαίτερα η απόφαση 80/1097/ΕΟΚ, της 11ης Νοεμβρίου 1980, περί αναλήψεως οικονομικής δράσεως της Κοινότητας για την εξάλειψη της αφρικανικής πανώλης των χοίρων στη Σαρδηνία [10], την οποία μνημονεύει το αιτούν δικαστήριο στη διάταξη περί παραπομπής.

Κατόπιν μιας πρώτης χρηματοδοτήσεως το 1976 [11], η ανωτέρω απόφαση λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι η ασθένεια δεν είχε εκριζωθεί πλήρως και δέχεται τη νέα αίτηση κοινοτικής χρηματοδοτήσεως, την οποία είχαν υποβάλει οι ιταλικές αρχές. Το άρθρο 1 της αποφάσεως αυτής επιβάλλει συνεπώς στην Ιταλία την υποχρέωση να υποβάλει σε έγκριση της Επιτροπής ένα επείγον πρόγραμμα για την εξάλειψη της ασθένειας αυτής και το άρθρο 2 απαριθμεί λεπτομερώς μια σειρά μέτρων για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής του προγράμματος αυτού. Το άρθρο 2 ορίζει, καθόσον ενδιαφέρει εν προκειμένω, τα εξής:

«Το πρόγραμμα που αναφέρεται στο πρώτο άρθρο πρέπει να προβλέπει:

1. αυστηρά μέτρα εξαλείψεως και ιδίως:

(...)

στ) την άμεση και πλήρη αποζημίωση των ιδιοκτητών, οι χοίροι των οποίων εσφάγησαν κατ' εφαρμογή του προγράμματος·

(...)»

8. Πρέπει επίσης να υπομνησθεί ότι, επειδή η ασθένεια εξακολουθούσε να σοβεί στην εν λόγω περιοχή, το Συμβούλιο επέβαλε στην Ιταλική Δημοκρατία, με απόφαση της 25ης Απριλίου 1990 [12], η οποία εκδόθηκε μετά την επέλευση των περιστατικών της κύριας υποθέσεως, την υποχρέωση να καταρτίσει νέο πρόγραμμα για την εξάλειψη της αφρικανικής πανώλης των χοίρων στη Σαρδηνία, για την εφαρμογή του οποίου προβλέφθηκε

10 — ΕΕ ειδ. έκδ. 03/031, σ. 233.

11 — Η χρηματοδότηση αυτή πραγματοποιήθηκε με την απόφαση 77/97/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1976, περί χρηματοδοτήσεως από την Κοινότητα ορισμένων κτηνιατρικών ενεργειών επείγοντος χαρακτήρος (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/017, σ. 53).

12 — Πρόκειται για την απόφαση 90/217/ΕΟΚ, για την ανάληψη χρηματοδοτικής δράσης της Κοινότητας για την εξάλειψη της αφρικανικής πανώλης των χοίρων στη Σαρδηνία (ΕΕ L 116, σ. 24).

επίσης η χρηματοδοτική συμμετοχή της Κοινότητας. Τα μέτρα που πρέπει να περιλαμβάνει το πρόγραμμα αυτό απαριθμούνται στο άρθρο 2 της αποφάσεως και ταυτίζονται σε μεγάλο βαθμό με τα μέτρα που προβλέπονταν ήδη από την απόφαση του 1980· σε αντίθεση όμως από τα προβλεπόμενα στην προηγούμενη απόφαση, ορίζεται ότι η αποζημίωση των χοιροτρόφων των οποίων τα ζώα εσφάγησαν πρέπει να είναι «άμεση και επαρκής».

9. Ενδείκνυται τέλος να υπενθυμιστεί ότι η οδηγία 80/217/ΕΟΚ μεταφέρθηκε στη βελγική έννομη τάξη με το βασιλικό διάταγμα της 10ης Σεπτεμβρίου 1980, περί μέτρων κτηνιατρικού υγειονομικού ελέγχου σχετικών με την κλασική και την αφρικανική πανώλη των χοίρων [13]. Το άρθρο 7 του διατάγματος αυτού προβλέπει ότι, οσάκις διαπιστώνονται επίσημα κρούσματα πανώλης των χοίρων σε μια κτηνοτροφική εκμετάλλευση, ο κτηνίατρος-επιθεωρητής διατάσσει τη σφαγή όλων των χοίρων της εκμεταλλεύσεως, σύμφωνα με τις διατάξεις του κεφαλαίου IV του διατάγματος αυτού. Μεταξύ των διατάξεων αυτών ενδείκνυται κυρίως να παρατεθεί το άρθρο 15, το οποίο ορίζει τα εξής:

«Εντός των ορίων των πιστώσεων του προϋπολογισμού, στον κύριο χοίρων θανατωθέντων κατόπιν διαταγής της κτηνιατρικής υπηρεσίας καταβάλλεται αποζημίωση ίση προς:

1) το 50 τοις εκατό της πιθανολογουμένης αξίας των κατόπιν διαταγής θανατωθέντων χοίρων, που είχαν προσβληθεί ή υπήρχαν υπόνοιες ότι είχαν προσβληθεί από την ασθένεια·

2) ολόκληρη την πιθανολογουμένη αξία των κατόπιν διαταγής θανατωθέντων χοίρων, για τους οποίους υπήρχαν υπόνοιες ότι είχαν μολυνθεί.»

10. Κατόπιν των ανωτέρω διευκρινίσεων ενδείκνυται επίσης να υπομνησθεί με εξαιρετική συντομία το ιστορικό των διαφορών των κύριων δικών.

Οι ενάγουσες, ο συνεταιρισμός CV Flip και η εταιρία NVO Verdegem, οι οποίες είχαν την κυριότητα χοίρων που εσφάγησαν κατόπιν διαταγής των κτηνιατρικών αρχών στο πλαίσιο της εφαρμογής των μέτρων καταπολεμήσεως της κλασικής πανώλης των χοίρων, ζήτησαν αποζημίωση από το βελγικό Δημόσιο βάσει του άρθρου 15 του προαναφερθέντος βασιλικού διατάγματος της 10ης Σεπτεμβρίου 1981.

Ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου οι ενάγουσες πρόσβαλαν στη συνέχεια την εκκαθάριση του ποσού της αποζημιώσεώς τους, υποστηρίζοντας ότι δεν ισούνταν προς τη συνολική αξία των σφαγιασθέντων ζώων και δεν περιελάμβανε τους τόκους υπερημερίας. Στο επιχείρημα του βελγικού Δημοσίου ότι η καταβολή των αποζημιώσεων βάσει της εν λόγω διατάξεως είναι δυνατή μόνο εντός των ορίων των πιστώσεων του προϋπολογισμού και ότι, αφού δεν προβλέπεται καμία προθεσμία για την καταβολή αυτή, αποκλείεται η καταβολή οποιουδήποτε άλλου ποσού πέραν του κεφαλαίου, οι ενάγουσες αντέτειναν ότι το βασιλικό διάταγμα του 1981 πρέπει να ερμηνευθεί υπό το φως της κοινοτικής νομοθεσίας. Κατά την άποψή τους, από τη νομοθεσία αυτή συνάγεται το δικαίωμα των χοιροτρόφων

13 — Belgisch Staatsblad (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως του Βελγίου) της 11ης Νοεμβρίου 1981, σ. 14238.

των οποίων οι χοίροι εσφάγησαν για υγειονομικούς λόγους να λάβουν «πλήρη και άμεση» αποζημίωση, όπως προβλέπεται ρητά από το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της προαναφερθείσας αποφάσεως 80/1097/ΕΟΚ.

11. Λαμβάνοντας συνεπώς υπόψη την επιχειρηματολογία των εναγουσών, το αιτούν δικαστήριο υπέβαλε στο Δικαστήριο τρία προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία και το κύρος ορισμένων διατάξεων του κοινοτικού δικαίου.

Το Rechtbank van eerste aanleg te Gent ερωτά, πρώτον, αν η απόφαση 88/529/ΕΟΚ της Επιτροπής, περί εγκρίσεως του προγράμματος για την εξάλειψη της κλασικής πανώλης των χοίρων που υπέβαλε το Βασίλειο του Βελγίου, έχει την έννοια ότι περιλαμβάνει επίσης τη φράση «άμεση και πλήρη αποζημίωση των ιδιοκτητών, οι χοίροι των οποίων εσφάγησαν κατ' εφαρμογή του προγράμματος», ήτοι το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της αποφάσεως 80/1097/ΕΟΚ της Επιτροπής, η οποία αφορά την εξάλειψη της αφρικανικής πανώλης των χοίρων στη Σαρδηνία.

Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά επίσης αν, εφόσον συντρέχουν οι σχετικές προϋποθέσεις, οφείλονται επίσης τόκοι υπερημερίας και δικαστικοί τόκοι επί της κυρίας οφειλής.

Αντίθετα, σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, το Δικαστήριο ερωτάται αν η απόφαση 88/529/ΕΟΚ είναι ανίσχυρη ως αντιβαίνουσα προς το άρθρο 7 της Συνθήκης ΕΟΚ (σήμερα άρθρο 6, κατόπιν της νέας αριθμήσεως που προέκυψε από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ), επειδή οι Ιταλοί κτηνοτρόφοι δικαιούνται πλήρη και άμεση αποζημίωση, ενώ οι Βέλγοι κτηνοτρόφοι έχουν το δικαίωμα αυτό μόνο εντός των ορίων των πιστώσεων του προϋπολογισμού, καίτοι αμφότερες οι αποφάσεις αυτές — όπως τονίζεται — αποτελούν εκφάνσεις της ίδιας κοινοτικής ρυθμίσεως.

12. Κατ' αρχάς θα ήθελα να παρατηρήσω ότι, αν και τα ερωτήματα διατυπώθηκαν σε σχέση μόνο με την απόφαση 88/529/ΕΟΚ, εντούτοις αφορούν στην πραγματικότητα το ζήτημα αν η κοινοτική ρύθμιση για την καταπολέμηση της κλασικής πανώλης των χοίρων — εφαρμογή της οποίας συνιστά η ανωτέρω απόφαση — επέβαλλε γενική υποχρέωση «άμεσης και πλήρους» αποζημιώσεως των κυρίων των ζώων των οποίων διατάχθηκε η σφαγή, επειδή είχαν μολυνθεί από την ασθένεια. Προς τον σκοπό συνεπώς εξευρέσεως χρήσιμης απαντήσεως για το αιτούν δικαστήριο, νομίζω ότι ενδείκνυται η αναδιατύπωση των ερωτημάτων, ώστε να συσχετισθούν κυρίως με τις οδηγίες 80/217/ΕΟΚ και 80/1095/ΕΟΚ και την απόφαση 80/1096/ΕΟΚ, καθώς και με τις μετέπειτα τροποποιήσεις τους.

13. Κατόπιν της ανωτέρω αναδιατυπώσεως του ερωτήματος που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο, θεωρώ ότι στο ερώτημα αυτό πρέπει

να δοθεί αρνητική απάντηση. Δεν φρονώ δηλαδή ότι από την κοινοτική ρύθμιση μπορεί να συναχθεί η ύπαρξη της γενικής αρχής ότι οι κύριοι των ζώων που εσφάγησαν για κτηνιατρικούς λόγους έχουν οπωσδήποτε δικαίωμα «άμεσης και πλήρους» αποζημιώσεως.

Πρώτον, η ρύθμιση που αφορά ειδικά την καταπολέμηση την κλασικής πανώλης των χοίρων περιορίζεται να προβλέψει αφενός τα κτηνιατρικής φύσεως μέτρα που οφείλουν να λαμβάνουν τα κράτη μέλη προς τον διττό σκοπό της προλήψεως της εκδηλώσεως της ασθένειας και της αποφυγής της διαδόσεώς της και αφετέρου τη χρηματοδοτική συμμετοχή της Κοινότητας στις ενέργειες που αναλαμβάνουν τα ενδιαφερόμενα κράτη για την εξάλειψη της ασθένειας από το έδαφός τους. Συναφώς υπενθυμίζω ότι η απόφαση 80/1096/ΕΟΚ περιλαμβάνει μεν μεταξύ των δαπανών για τις οποίες μπορούν να χορηγούνται κοινοτικές ενισχύσεις τις δαπάνες για την αποζημίωση των χοιροτρόφων για την σφαγή και την καταστροφή των ζώων [14], αλλά δεν αναφέρει τίποτα για τα χαρακτηριστικά της αποζημιώσεως αυτής ούτε εξάλλου επιβάλλει την υποχρέωση καταβολής αποζημιώσεως. Εφόσον δεν υφίστανται ειδικές διατάξεις επ' αυτού, εφαρμόζονται κατ' ανάγκη οι διατάξεις του εθνικού δικαίου: δηλαδή, όσον αφορά συγκεκριμένα το Βέλγιο, οι διατάξεις του επανειλημμένα προαναφερθέντος βασιλικού διατάγματος της 10ης Σεπτεμβρίου 1981.

14. Από δε την ανάλυση των άλλων κοινοτικών πράξεων που έχουν εκδοθεί στον κτηνιατρικό τομέα προς τον σκοπό της διασφαλίσεως και βελτιώσεως του βαθμού υγειονομικής προστασίας, και ειδικότερα των πράξεων που αποσκοπούν την εξάλειψη των ασθενειών που μπορούν να μεταδοθούν στον άνθρωπο, προκύπτει η ύπαρξη πληθώρας και ποικιλίας διατάξεων σχετικά με την αποζημίωση των κτηνοτρόφων και τα χαρακτηριστικά της αποζημιώσεως αυτής.

Καμία σχετική διευκρίνιση δεν περιεχόταν π.χ. στην οδηγία 77/391/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 1977, περί καθιερώσεως κοινοτικού προγράμματος με σκοπό την εξάλειψη της βρουκελλώσεως, της φυματιώσεως και της λευκώσεως των βοοειδών [15]. Αργότερα μόνο, με τις αποφάσεις του Συμβουλίου 90/424/ΕΟΚ, της 26ης Ιουνίου 1990, σχετικά με ορισμένες δαπάνες στον κτηνιατρικό τομέα [16], και 90/638/ΕΟΚ, της 27ης Νοεμβρίου 1990, για τον καθορισμό των κοινοτικών κριτηρίων που εφαρμόζονται στις ενέργειες εκρίζωσης και επιτήρησης ορισμένων ζωικών ασθενειών [17], προβλέφθηκε, προς τον σκοπό εξασφαλίσεως της αποτελεσματικότητας της κοινοτικής δράσεως, ότι τα εθνικά προγράμματα εξαλείψεως των εν λόγω ασθενειών και των άλλων ασθενειών που απαριθμούνται στην απόφαση 90/424/ΕΟΚ πρέπει να προβλέπουν «την άμεση και προσήκουσα αποζημίωση των εκτροφέων» [18].

14 — Άρθρο 3, παράγραφοι 2 και 2α, βλ. ανωτέρω σημείο 5.

15 — ΕΕ ειδ. έκδ. 03/018, σ. 144.

16 — ΕΕ L 224, σ. 19.

17 — ΕΕ L 347, σ. 27.

18 — Άρθρο 3, παράγραφος 2, τελευταία περίπτωση, της αποφάσεως 90/424/ΕΟΚ. Ανάλογη είναι και η διατύπωση του παραρτήματος Ι της αποφάσεως 90/638/ΕΟΚ, το οποίο καθορίζει τα «κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη για τα προγράμματα εκριζώσεως». Διαφορετική δεν είναι ούτε η διατύπωση του άρθρου 3, παράγραφος 2, στοιχείο δ', της αποφάσεως 89/145/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Φεβρουαρίου 1989, για την εισαγωγή κοινοτικών οικονομικών μέτρων για την εξάλειψη της λοιμώδους πλευροπνευμονίας των βοοειδών (CBPP) στην Πορτογαλία, το οποίο ορίζει ότι, προκειμένου πάντα να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα της αναληφθείσας δράσεως, το πρόγραμμα που θα καταρτίσει η Πορτογαλία πρέπει να προβλέπει «άμεση και επαρκή αποζημίωση για τους ιδιοκτήτες βοοειδών τα οποία εσφάγησαν (...)».

Με τις αποφάσεις του Συμβουλίου 86/649/ΕΟΚ [19] και 86/650/ΕΟΚ [20], οι οποίες εκδόθηκαν στις 16 Δεκεμβρίου 1986 και θέσπισαν χρηματοδοτική δράση της Κοινότητας για την εξάλειψη της αφρικανικής πανώλης των χοίρων στην Πορτογαλία και στην Ισπανία αντίστοιχα, το σχέδιο που θα κατάρτιζαν οι αρμόδιες εθνικές αρχές έπρεπε να περιλαμβάνει, προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητά του και να υπάρξει χρηματοδοτική συμμετοχή της Κοινότητας, την «άμεση και ικανοποιητική αποζημίωση των κτηνοτρόφων για τα ζώα που εσφάγησαν» [21].

Όσον αφορά, τέλος, τις διατάξεις των δύο αποφάσεων που προέβλεψαν χρηματοδοτική δράση της Κοινότητας για την εξάλειψη της αφρικανικής πανώλης των χοίρων στη Σαρδηνία, παραπέμπω στα ανωτέρω εκτεθέντα.

15. Αν και η αποζημίωση των κτηνοτρόφων προβλέπεται πλέον, ιδίως μετά το 1989, ως πάγια ρήτρα των κοινοτικών προγραμμάτων καταπολεμήσεως των επιζωοτιών, εντούτοις ο λόγος για τον οποίο κυρίως προβλέπεται η αποζημίωση αυτή είναι η μέριμνα εξασφαλίσεως της αποτελεσματικότητας της αναλαμβανομένης δράσεως, μέσω της ενεργού συνεργασίας των ενδιαφερομένων ιδιωτών. Η αποζημίωση αυτή, πέραν του ότι αποτελεί συνάρτηση των μεθόδων της κοινοτικής χρηματοδοτήσεως, όπως τόνισε η Επιτροπή με το υπόμνημά της, προβλέπεται εφόσον και καθόσον κρίνεται αναγκαία προϋπόθεση της επιτυχούς ολοκληρώσεως μιας συγκεκριμένης δράσεως στον κτηνιατρικό τομέα. Δεδομένου ότι αυτός είναι ο σκοπός της, δεν πιστεύω ότι μπορεί να συναχθεί η ύπαρξη δικαιώματος αποζημιώσεως υπέρ των κυρίων των ζώων που εσφάγησαν. Εξάλλου, από το γεγονός ότι η χρησιμοποιούμενη διατύπωση ποικίλλει και συχνά είναι γενική — η αποζημίωση πρέπει να είναι άλλοτε «άμεση και προσήκουσα» και άλλοτε «άμεση και ικανοποιητική» — προκύπτει ότι το ζήτημα αυτό εξακολουθεί να ρυθμίζεται από το εθνικό δίκαιο, το οποίο επίσης πρέπει να καθορίζει αν οφείλονται ενδεχομένως τόκοι υπερημερίας και δικαστικοί τόκοι.

16. Όσον αφορά τέλος τον ισχυρισμό ότι υφίσταται διάκριση μεταξύ των Βέλγων και των Ιταλών κτηνοτρόφων, θα περιοριστώ στις εξής παρατηρήσεις.

Κατ' αρχάς είναι αναμφισβήτητο ότι η οδηγία 80/1095/ΕΟΚ, σε σχέση με την οποία κυρίως τίθεται το ερώτημα, αφού η απόφαση 88/529/ΕΟΚ περιορίζεται στην έγκριση του προγράμματος εξαλείψεως της ασθένειας που υπέβαλαν οι βελγικές αρχές βάσει της ανωτέρω οδηγίας, πρέπει να εφαρμόζεται ομοιόμορφα σε όλο το έδαφος της Κοινότητας, ανεξάρτητα δηλαδή από την ιθαγένεια και τον τόπο εγκαταστάσεως των κτηνοτρόφων. Ούτε εξάλλου μπορεί να συναχθεί η ύπαρξη διακρίσεως από το γεγονός ότι η απόφαση 80/1097/ΕΟΚ προβλέπει υπέρ των Σάρδων κτηνοτρόφων «άμεση και πλήρη» αποζημίωση, αφού αντικείμενο της αποφάσεως αυτής είναι η καταπολέμηση μιας άλλης ασθένειας, της αφρικανικής πανώλης των χοίρων, και όχι της κλασικής πανώλης, την οποία αφορά η ρύθμιση της οδηγίας 80/1095/ΕΟΚ.

19 — ΕΕ L 382, σ. 5.

20 — ΕΕ L 382, σ. 9.

21 — Άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο γ', των εν λόγω δύο αποφάσεων, οι οποίες έχουν παρόμοιο περιεχόμενο.

17. Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων καταλήγω συνεπώς να προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει την εξής απάντηση στα ερωτήματα του Rechtbank van eerste aanleg te Gent:

«Η απόφαση 88/529/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 7ης Οκτωβρίου 1988, περί εγκρίσεως του προγράμματος για την εξάλειψη της κλασικής πανώλης των χοίρων που υπέβαλε το Βασίλειο του Βελγίου, έχει την έννοια ότι το βελγικό Δημόσιο δεν υποχρεούται να εξασφαλίζει σε κάθε περίπτωση την άμεση και πλήρη αποζημίωση των κυρίων των χοίρων που εσφάγησαν κατ' εφαρμογή του ανωτέρω προγράμματος.

Από την εξέταση της οδηγίας του Συμβουλίου, της 11ης Νοεμβρίου 1980, περί καθορισμού των όρων που αποβλέπουν να απαλλάξουν και να διατηρήσουν το έδαφος της Κοινότητας απαλλαγμένο από την κλασική πανώλη των χοίρων, καθώς και της προαναφερθείσας αποφάσεως 88/529/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 7ης Οκτωβρίου 1988, δεν προέκυψαν στοιχεία ικανά να θίξουν το κύρος τους.»